

הלב. האנחה המתמלסת מלב נכון ואיתן שנשבר נוקבת את האווון גם לאחר שהלב הזה בלה שנים רבות בקבר. ודאי שלא מעט הוא גם המוץ המכסה על ברו של יל"ג (החיים, בירוע, אינם מבחינים במוץ של יצירת זמנם). אין לדרוש מן הקורא, שיהיה גם זורה. את המלאכה הזאת יש למסור לידי הזמן ולידי נוטרי כרם הספרות. יש להצטער, שעד היום, מאה שנה אחרי הולדת אביה הגדול של שירתנו החדשה, אין ביד הקורא העברי מהדורה נאה וערוכה בטוב-טעם של מיטב שירתו. מי יתן והועיל חג היובל הזה לגלות לדור את המשורר בכל גדלו וטהרתו!

לזכר יל"ג

מאת י. ליכטנבוים

חיינו נמשלו לגיא-תופת עמוק, מלא ערוצים ופחתות, שבהם יסתתרו הזועות, שמעולם אינן מתפרצות עד תום. הניך התקופה הפיוטיביית, תקופת ההשכלה, לא יצא גם הוא את תחומי המציאות הצדים ומצה את קובעת ההוי עד תומה. הדוקטרינות הרציונליות הפרו את נפשו של יל"ג, כאת שאר משכילי דורו. ברם ההוי שלו שקוי כח המוסריות הפך להיות לדבר שבסמל, ושפתו, שפת התקופה, אשר הכילה את כל שרשי המלים של האידיאות והשקפות העולם של התקופה, נהיתה לחזון דור ומשא דור. יל"ג אפילו ביצירותיו ההשכליות לא היה מעולם שטחי במובן הרגיל, רציונליסטן גרידא, כדרך שאר בני דורו המשכילים אשר חותם הדיאלקטיקה היה טבוע על כל יצירותיהם. בכנף עזו התדומם הרחק מעל לכל אגמי-היקק, שבהם קרקרו הצפרדעים הספרותיות למיניהן. הנאמנות הפיוטית, זה הקו היסודי בשירת יל"ג הפכה גם קטעי מציאות דוחים לדבר-מה מזועזע בטרגיות הכבושה בתוכם, או כלשון המשורר: "מעשים בכל יום נוגעים עד הנפש, נוקכים עד התהום..." והרי גם דורו של יל"ג ידע פיטנים מטיבי שיד ומנעמי זמר: אר"ם הכהן, המליץ הנשגב, המתהדר בחרוזים, ומיכל העלם הרך בעל הדמיון העז והלוהט ובעל המליצות הזכות, המצדצלות כעבלי כסף. לעומת המלה של מיכ"ל נראתה המלה של גורדון אפורה, ערומה, ללא עדי ומחלצות פארי, כהד מדורות רחוקים. אף אמנם המלה של יל"ג לא פעלה מעולם במלוריה שלה, אף לא בצבע ובריח, כי אם בעזו הרהב שבה. היא הכתה על המחשבה כקורנכ. לה היה כויד ומשקל וכמו איזמל חד נחרתה בנשמה. אין זאת כי פרי בשל היחה המלה אשר החדידה את דממת השרב - זה אגם המליצה השוקט - בנפלה מן האילן. יל"ג לא בלבד הניח אחריו המון פתגמים שנונים, שבהן נגלמו משאות הנפש של התקופה ושהיו למטבעות מתהלכות במשך דור שלם, אלא הוא גם שר את שירת ההתקוממות הנמרצה ביותר, שהשמיע משורר עברי בזמן מן הזמנים, ב"צדקיהו בבית-הפקודות". שבה לובש כבר רוח המרי והמרדות של המשורר צורה פלאסטית, כמעט סגנון מונמנטלי. והנה מגלת זעם זו, שכל מלה ומלה שלה רוויה אויר-שואה וקדרות-שואה תוכחתה העזה מפעפעת עוד ועולה מבין חרוזי "משא נמירוב" לביאליק. ובקראו בשירו "בעלות השחר", שיר בעל אמוציה לירית כבירה, שבה נתגלעה בבת אחת כל אותה פקעת הפצעים, פצעי הנפש הרוים של הדור:

וְנָטְיֹפֹת תְּרוֹנוֹ עַל צִנְאָר שִׁירָתִי

הֵם עַל אֲבֹדָן עֲמִי נְטִיפִי דְמָעָתִי -

הרי הדמעות הללו הן רמוזים סמליים כמעט, המעיקות כורעים הנושאים בקרבם את נבטי החיים החרשים - בשירתו המוצקה, המלאה מתוכן, ובהמון צלמי החיים סמל

ולא ארכו הימים וגור אריה צלה מסובכו ובפיו עלי טרף
מ ע ק ף ת ח י ה ו א ף ה ו א מ מ ש פ ח ת ה מ ש ו ר ר י ם .
תל-אביב

מלים מספר ליובלו של יל"ג

מאת אשר ברש

הוא גם כי הרוח נפת נפת

ובלבי שם דעת וקמתני פה...

בפליטת פה אגב שיחה יגלה האדם את עצמותו. בחרונו נשלב לתומו יתאר המשורר את עצמות שירתו. שני החרוזים המובאים למעלה לקוחים מאחד שיריו הראשונים, משיר הטבע "תל אביב" (שהוא, אגב, שיר דתי נאצל). הדעת והכח ורוח האלהים, אלהי האומה, הם שלשת הדברים, שעליהם עומדת שירתו של יל"ג. לא פולחן ההשכלה בלבד היתה דרכו להתבונן בכל חזיון, כגדול כקטן, לאור השל הטוב, כי-אם תכונת-יסוד בנפשו. אבל הדעת של יל"ג היתה בינת-הלב יותר מבינת-המוח, ובוה נפלה המשורר רך-הימים מיד מרבו אר"ם, החקרן הקוהלת, המרדקף יפה-הרוח, ואופי לבבי זה של דעת יל"ג העמיד אותה עד היום כמעט בטעמה הראשון, עם כל השנויים שחלו מאז בענינים ובטעם.

מה שנוגע לכת, דומני, שמימי שמואל הנגיד לא קם ללשונו משורר גברי כמוהו. כבר בפואימה "אסנת בת פוטיפרע" מתגלה תפיסת היד הגדולה. כבר בה אנו מכירים את החורש בקרקע השירה, בהבדל מן המטייל על פניה להנאתו. ההבנה בנפש האשה במקום האנחה הפיוטית השגורה - היא המכרעת מיד. גם רגשותו של יל"ג (ללא צדק שללו ממנו בני הדור החדש את תומת הרגש ואת הרוך הלירי) היתה תמיד, בפואימות ועוד יותר בשירים הקצרים הטובים, רגשות של גבר מיושב-הדעת וכבד-הראש, שראה את אבדנה של הנפש מלכתחילה, ועל-כן אינו יודע את בושת הדמעה בשעת לקוי נשמה. אין להבדיל אצלו, כמו אצל גדולי המשוררים, בין רחמיו לאחרים ורחמיו לעצמו. מסופקני, אם יש בשירתנו דמעה צלולה ואמתית יותר מדמעתו של יל"ג בשיריו הליריים, למן "כעלות השחר" ועד שירי-הודו הנעלים "שרש נשמת" ו"אחפש רוחי".

ולא מיותר הוא לחזור ולהדגיש את ותורו של יל"ג על חיי הנפש הפרטיים לשם חיה וצרכיה של האומה בשירתו (ובזה לא צדק י. ח. ברנר במאמרו המצוין "אזכרה ליל"ג", שבקש למצוא מעין סתירה בין חרוזי המשורר הידועים ב"אתם עדי" ובין מה שאפשר להעלות מתוך אגרותיו על חיי הפרטיים, שהיה שקוע בקטנותיהם ושיחוסיו המשורר אל סביבתו היו, לרוב, אי-אינטנסיביים, בינוניים, בעלי-בתיים". דוקא ההבלגה הזאת על הקטנות שבחיי יום-יום, כנעמיות כמטרדות, שלא לגררן לתוך ספירת השירה, מעידה על גבורת הנפש). והרי זוהי רוח האלהים המפעמת את שירתו רבת-המכאוב. היא היא הנותנת לה את הכח להשפיע ולאף עד היום.

הוא לא צהל מעורו. לא מפני שגולר בעל מרה-שחורה והיה מדוכא מבטן, אלא דוקא מרוב "כח במתניו", מתוך ראייה גבוהה הבאה מזקיפות הקומה. ועל-כן נוגעת עד הלב האלגיה של המשורר, שבאה אחרי הרגישו את ה"שבר ברוח", אחרי ראותו את "סלוק השכינה". בכיו של רפה-העצבים, של למוד-הבכיה, אינו עושה רושם עמוק, אבל הדמעות השלוות היורדות על לחיי הגבר, שנתכמשו ונתקמטו מרוחות החיים והגורל הקשות, מועזעות את